

nismů, od demokratické interaktivity, při níž se kolektivně participuje na společném díle. Či jinak řečeno, asymetrii od symetrie, *digital enclosure* od *public enclosure*. Závěr je tedy trochu více angažovaný, což není u amerických autorů neobvyklé, nicméně jako úvod do světa interaktivity lze tuto knihu jednoznačně doporučit.

Daniel Slavíček

Tomáš Sedláček: *Ekonomie dobra a zla. Po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi*. 65. pole, Praha 2009, 270 s.

Tomáš Sedláček je v současné době jedním z nejznámějších a také nejcitovanějších českých ekonomů. Jeho knižní prvotina přitom jasně odhaluje, proč tomu tak je: stejně jako ve svých mediálních vystoupeních autor užívá přístupného, uvolněného jazyka, mistrně používá příklady blízké každodenní praxi, s lehkostí se odvolává na autority filosofického či etického myšlení a dokáže tak ekonomické teorie a uvažování přetavit do formy blízké laikovi.

Pro ty, kdo kariéru Tomáše Sedláčka sledují, není tematická ani formální orientace knihy překvapením. Tento stipendista Yaleovy univerzity, který byl v roce 2006 zařazen mezi pět mladých perspektivních ekonomů (*Young Guns: 5 Hot Minds in Economics*), a člen Národní ekonomické rady vlády (NERV) totiž na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze přednáší nejen ekonomii a dějiny ekonomických teorií, ale také filosofii. Koncept *Ekonomie dobra a zla* tak vychází z jeho dlouhodobého odborného zaměření a orientace v dané problematice. Samotný Sedláček charak-

terizuje cíl své první knižní publikace tak, že se snaží „zachytit, jak se vyvíjelo vnímání ekonomické dimenze člověka“ (s. 17). Na ekonomické teorie nazírá prizmatem mytologie, náboženství, filosofie, sociologie, psychologie a antropologie. Snaží se ekonomii uchopit „zvnějšku“, čímž nabízí nový a netypický pohled na ekonomii nikoli jako na „nudnou“ disciplínu, ale ukazuje ji jako jednu ze specifických dimenzí světa, lidské společnosti a činnosti. Publikace je doplněna poměrně nápaditými ilustracemi Milana Starého, které v sobě kombinují figurální kompozice akcentující emotivní rozměr s matematickými symboly. Ilustrace tak poukazují na Sedláčkovo pojetí ekonomie jako matematizovaného a kvantifikovatelného komplexu poznatků a vyústění společenských věd, lidské přirozenosti a dalších aspektů našeho světa.

Autor pracuje s několika základními myšlenkami a východisky pohledu na ekonomii, které jasně probleskují na mnoha místech textu. Za prvé ekonomii považuje za svěbytnou součást společenského života, která obsahuje postoje společnosti ke světu, sdílené hodnoty a vychází nejen z dějinných daností, ale i z toho, co bychom mohli nazvat lidskou přirozeností, jejíž koncepte a chápání se v dějinách mění (s.16, 225). Místy o ekonomii hovoří dokonce jako o „mystériu“, jemuž nelze plně porozumět, a apeluje tak na pokoru ekonomů (s. 247). Dále je přesvědčen o tom, že férové a morální jednání v posledku generuje větší zisk a (nejen) ekonomický prospěch než jednání nemravné, což dokládá také prostřednictvím teorie her (např. 53, 54). Akcentuje tak úlohu veškerého společenského dění a etického myšlení v oblasti ekonomie jako vědy, ale i ekonomické praxe a hospodářského růstu. Jednotlivé krize (nejen ty economic-

ké) nespátruje jako veskrze tragické, chápe je jako nutné předstupně pro další rozvoj a celkový postup vzhůru. Podle Sedláčka musí lidé nejdříve zažít pád, aby přehodnotili svá předchozí stanoviska a mohli postoupit vpřed, na vyšší úroveň řádu (s. 227).

Celou knihu prostupuje tematizace vztahu ekonomie a dobra jak v historických koncepcích, tak i v soudobých teoriích. Sedláček člení knihu do pěti hlavních oddílů, přičemž v úvodu avizuje záměr publikace a vysvětluje svou metodologickou „nesystematičnost“ a volnější přístup k interpretacím. Druhý oddíl, nazvaný *Prádávná ekonomie*, se věnuje mytickému myšlení, antickým filosofům, koncepcím Hebrejů a křesťanských myslitelů, zejména Tomáše Akvinského, k němuž má sám Sedláček velmi blízký; dosahuje až k filosofickým konceptům J. A. Komenského. Oddíl *Proměny člověka v době vědecké* se věnuje především pohledu na lidskou přirozenost u Reného Descarta a filosofů / ekonomů Bernarda Mandevilla a Adama Smithe. Čtvrtá velká část knihy nazvaná *Rouhavé myšlenky* nejprve představuje již dříve popísované etické systémy, dále se přes kritiku matematizovaného pohledu na svět přenáší ke vztahu rozumu a citu. V těchto etických a filosofických kategoriích se autor snaží vyrovnat s konceptem *homo oeconomicus*, ukázat jeho slabiny a neblahý vliv na mnohé nejen ekonomické fenomény. Poslední oddíl, nazvaný *Krise dobrá a krize zlá*, tvoří jakýsi vrchol knihy, úběžník všech předchozích myšlenek a výkladů. V této části se za textem občas objeví Sedláček-ekonom a završuje se zde i agenda Sedláčka-etika, který se na příkladu náboženského a filosofického myšlení snaží uchopit a reflektovat nejen příčiny ekonomické krize, ale také její možné dopady, a zejména přínosy. Ukazuje

krizi jako možný nový začátek pro férovější a etičtější fungování nejen ekonomiky, ale i celé společnosti. Po takovém novém začátku Sedláček také explicitně volá.

Na jeho knihu je ovšem nutno nahlížet jako na dílo popularizační, nikoli striktně odborné. Pokud by měla být hodnocena jako ryze odborný text, byl by její smysl a přínos zcela přebit kritikou metodologie, nesystematičnosti a jednostrannosti Sedláčkových analýz. Autor se na mnoha místech odvolává na motto Paula Feyerabenda, že „vše se hodí“ (např. s. 17), a dle zcela nejjednoduššího možného způsobu interpretace tohoto hesla také píše. Pokud se však alespoň částečně odpoutáme od ryze vědeckého pohledu na Sedláčkem představovaná témata, vtáhne nás kniha na fascinující pouť napříč dějinami ekonomiky, lidského myšlení a reflexe světa, jeho každodenních fenoménů i otázek nejvyššího dobra.

Avšak i když přistoupíme na lehký a osvěžující diskurs knihy, nelze se vyhnout několika připomínkám a výtkám. Čtenář, obzvláště orientující se ve filosofii, musí počítat s tím, že představované filosofické teorie jsou v mnoha ohledech značně zjednodušené; autor si toho je ostatně sám vědom a avizuje to v úvodu (s. 19). Více prostoru mělo být věnováno Renému Descartovi, jehož vliv na změnu paradigmatu snad všech vědeckých disciplín je nezměrný a vůči němuž se sám Sedláček později vymezuje. Hlubší rozbor Descartova díla by jistě na jednu stranu umožnil těm, kteří Descartovo dílo podrobně neznají, lepší pochopení a docenění pozdější Sedláčkovy kritiky karteziánství a jeho důsledků, a na stranu druhou by učinil věrohodnějším paradigma, na jehož základě Sedláček Descarta interpretu-

je a podrobuje kritice. Pro vykreslení etického rozměru ekonomie by bylo zajímavé vypořádat se s rovnostářskými ekonomickými utopiemi a teoriemi 18. a 19. století, reprezentovanými například Thomasmem Morem či Tommasem Campanellou. V knize také do značné míry chybí představení pohledu Karla Marxe na přirozenost člověka, případně dalších bodů jeho ekonomicko-filosofického systému. Dodalo by jí to na komplexnosti, neboť egalitářské a levicové ekonomické teorie v knize nejsou příliš akcentovány, a to i přes svůj značný společenský vliv. Postrádám také prozkoumání vztahu ekonomiky a demokracie, jakožto prostředí, v němž se moderní dějiny naší západní ekonomie odehrávají a které je ekonomikou ovlivňováno a ekonomiku ovlivňuje. Nakonec přece i otázka společenského zřízení a jeho fungování souvisí s tázáním se po dobru.

V závěrečné části se *Ekonomie dobra a zla* oprošťuje od historizujícího pohledu na ekonomii a zabývá se současnými problémy a otázkami ekonomie, ztrátami i zisky plynoucími z dnes již snad pomalu odeznívající globální ekonomické krize. V posledním oddíle nazvaném *Krize dobrá a krize zlá* tak nacházíme jakési poselství, které má vyplývat z předchozích výkladů. Je zde představena Sedláčková agenda, jeho doporučení a pohled na všechna dříve probraná témata. Autor ukazuje, jak velkou roli by mohla hrát reflexe předchozích filosoficko-ekonomických koncepcí v ozdravení ekonomiky i společnosti 21. století. Vykresluje, že neviditelná ruka trhu, která by měla transformovat veškeré osobní neřesti v obecný prospěch a zisk, si neporadí se zušlechtěním každé neřes-

ti. Upozorňuje na fakt, že i podle novějších výsledků teorie her může čestnost a zdrženlivost být efektivnější než vychytralost, podvádění a odplata. Poukazuje na skutečnost, že matematizace a mechanizace pohledu nejen na ekonomii, ale i lidskou společnost jsou jako celek dvojsečnou zbraní. Na jednu stranu slouží jako chirurgicky přesný nástroj, avšak na stranu druhou mnohdy ze zřetele vědních disciplín odstraňují lidskost a dobro. Sedláček toto zjištění shrnuje slovy, jež plně ilustrují i poutavý jazyk knihy: „Směnili jsme až příliš mnoho moudrosti za exaktnost, příliš mnoho lidskosti za matematizovatelnost.“ (s. 256). Skrze poučení z ekonomie, ekonomické obrazy a jazyk tím autor apeleje na návrat mravnosti, etičnosti a tázání se po dobru do každodenního života. V samém úvodu knihy se táže: Vyplácí se dobro? Odpovídá tak, že tuto otázku budeme schopni zodpovědět jen tehdy, pokud otázku dobra vrátíme do vědního diskursu a samozřejmě i do našich vlastních životů.

Jak už bylo řečeno, ke knize *Ekonomie dobra a zla* nelze přistupovat jako k učebnici filosofie či ekonomie, a dokonce ani jako k vědecké publikaci jako takové. Přesto může být velmi přínosná nejen pro laické čtenáře, ale i pro humanitní vědce a ekonomy. Čtenář na ni musí nahlížet jako na vodičko, které nastiňuje souvislosti a kontexty, ale neposkytuje jejich přesnou deskripci. Je to kniha, jež by měla být spíše inspirací nežli studnicí odpovědí. Její největší přínos spatřuji ve schopnosti donutit čtenáře kriticky uvažovat nad ekonomickými aspekty nejen současné společnosti.

Adéla Zelenda Kupcová